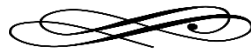

необхідністю впровадження інновацій, що зумовлено потребою одночасного збереження стабільних елементів системи й поступового переходу до новітніх технологій, без яких подальший прогрес неможливий. В умовах сучасних глобальних трансформацій пріоритетного значення набуває збереження культурної спадщини та інформаційної різноманітності, що актуалізує роль цифровізації як ключового засобу збереження цінної документальної інформації для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Вірьовкіна Н. Електронний архів як засіб зберігання та пошуку документальної інформації. Харків: ХДАК. 2011. № 53. 55 с.
2. Грещук Д. І., Марковець О. В. Оптимізація доступу до архівної інформації: сучасні підходи та технології. *Вісник ХДАК*. 2024. Вип. 65. С. 183–196.
3. Електронний архів. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. Дата оновлення інформації: 19.03.2022. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Електронний_архів (дата звернення: 04.04.2025).
4. Кравець Р. Б., Бойко П. О., Марковець О. В. Електронний архів як засіб швидкого доступу до управлінської інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 14–21.
5. Марчук О. О. Цифровий маркетинг як інноваційний інструмент управління. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 296–299.
6. Охріменко Г., Федорук О. Автоматизація управління життєвим циклом електронних документів у сучасних архівних системах. *Архіви України*. 2023. Вип. 4. № 337. С. 58–70.

УДК 930.25:004.738.5:347.78

Засць Катерина Юрївна

(*наук. керівник – канд. іст. наук, доцент Климова К. І.*)

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ

ДОСТУП ДО АРХІВНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ: ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. У статті розглянуто сучасні тенденції правового регулювання доступу до архівних аудіовізуальних документів. Проаналізовано розширення поняття «аудіовізуальний документ» у контексті цифрової трансформації суспільства. Висвітлено процес гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері доступу до аудіовізуальних матеріалів. Досліджено питання захисту авторських прав, інформаційної безпеки та забезпечення доступності архівних аудіовізуальних документів для осіб з обмеженими можливостями. Визначено перспективні напрями розвитку правового регулювання у цій сфері.

Ключові слова: аудіовізуальні документи, архівне право, інтелектуальна власність, цифрова трансформація, інформаційна безпека, правове регулювання, доступність інформації.

Одним із ключових питань в архівістиці та архівному праві є доступ до архівних документів. У правовому регулюванні доступу до архівних аудіовізуальних документів (далі – АВД) констатуємо певні тенденції, зокрема розширення правового ландшафту (сфер законодавчого регулювання). Право доступу до архівних АВД є важливим елементом інформаційного, архівного права та права інтелектуальної власності (авторського права), оскільки забезпечує баланс між пра-

вом громадян на інформацію та захистом авторських прав, персональних даних та інших охоронюваних законом інтересів [1].

Сучасне правове регулювання будь-якої сфери, у тому числі й архівної, обумовлене динамічним розвитком новітніх технологій, що зумовлює трансформацію підходів до створення, архівного зберігання, поширення АД та використання їх інформаційного потенціалу. Аналіз сучасних тенденцій правового регулювання доступу до АД свідчить про формування комплексного підходу до вирішення цього питання. Розгляд термінологічної частини законів вказує на розширення поняття «аудіовізуальний документ», яке охоплює не лише традиційні форми пам'яток культурної спадщини (кіно-, відео-, аудіозаписи), але й нові формати, як-от потокове відео, інтерактивний контент, віртуальна та доповнена реальність. Тенденція правового закріплення нового змісту поняттєвого апарату АД в умовах технічних і технологічних змін представлена новаціями в законодавчій базі багатьох країн та міжнародних правових актах [2].

Важливою тенденцією, що впливає на регулювання доступу до АД, є гармонізація національних законодавчих актів із міжнародними стандартами. Зокрема, активно впроваджуються в національні правові акти принципи Директиви Європейського Парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги, які передбачають забезпечення вільного доступу до інформації за умови одночасного захисту суспільної моралі, неповнолітніх та людської гідності [3].

Останнім часом у міжнародному правовому полі актуалізувалося питання захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності. Значна увага в українському законодавстві приділяється питанням захисту авторських та суміжних прав у контексті доступу до АД. Законодавчі зміни спрямовані на вдосконалення механізмів ліцензування, впровадження справедливих моделей винагороди авторів та виконавців, а також боротьбу з піратством. Зокрема, впроваджуються технологічні рішення для моніторингу використання контенту, як-от цифрові відбитки та блокчейн-технології для підтвердження авторства.

Особливої актуальності набуває проблема доступу до аудіовізуальних архівів, які становлять культурну та історичну цінність. Нормативно-правове регулювання в цій сфері розвивається у напрямі встановлення спеціальних режимів доступу до архівних АД, їх оцифрованих копій, оцифрування аналогових матеріалів та створення публічних цифрових колекцій. Водночас враховуються аспекти захисту персональних даних, інформації, що містить державну таємницю, а також інші обмеження, встановлені законодавством [4].

Цифрова трансформація суспільства зумовлює необхідність правового регулювання доступу до АД у мережі Інтернет. Законодавчі ініціативи спрямовані на встановлення відповідальності інтернет-платформ за розміщений аудіовізуальний контент, впровадження ефективних процедур повідомлення про порушення та видалення незаконного контенту, а також забезпечення прозорості алгоритмів рекомендацій.

Важливим аспектом сучасного правового регулювання є забезпечення доступності АД для осіб з обмеженими можливостями. Законодавчі вимоги передбачають обов'язкове субтитрування, аудіоопис, сурдопереклад для визначених

категорій контенту, що сприяє реалізації принципу рівності та недискримінації [5].

Аналіз правового регулювання доступу до АД був би неповним без розгляду питань інформаційної безпеки. Сучасні законодавчі тенденції спрямовані на захист від дезінформації, маніпулятивного контенту та глибоких підробок (deepfakes), які становлять загрозу для суспільної безпеки та права громадян на достовірну інформацію.

Отже, сучасні тенденції правового регулювання доступу до АД характеризуються комплексним підходом, який враховує технологічні інновації, баланс між свободою інформації та захистом прав, а також соціальні аспекти доступності й безпеки інформації. Подальший розвиток законодавства у цій сфері потребує гнучких механізмів, здатних адаптуватися до швидких технологічних змін, за умови збереження фундаментальних принципів інформаційного права.

Список використаних джерел

1. Боряк Г. Голосуючи «за» чи «проти» доступу до архівів спецслужб (за підсумками останнього десятиліття в Україні). *Архіви України*. 2024. № 3. С. 40–45.
2. Відкрита дискусія «Проблемні питання дотримання авторських та суміжних прав у діяльності державних архівів» / А. О. Алексеєнко, О. Я. Гаранін, Ю. С. Ковтанюк, О. В. Чижова. *Архіви України*. 2018. № 5–6. С. 210–219.
3. Новохатський К. Є. Проект нової редакції архівного закону. *Архіви України*. 2001. № 3. С. 15–25
4. Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України. *Архіви України*. 2024. № 3. С. 4–10.
5. Новохатський К. Є. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ. *Архіви України*. 2000. № 1/3. С. 3–8.
6. Новохатський К. Є. Архівне законодавство України (1991–2001). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвід. зб. наук. праць*. Вип. 5: *Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства*. Київ, 2022. С. 67–74.
7. Петерсон Г. М. Міжнародні правові питання архівної справи у цифрову епоху. *Архіви України*. 2024. № 3. С. 51–56.

УДК 930.25:005.6

Країло Олександра Олександрівна
(наук. керівник – доктор філософії Артеменкова О. М.)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

БЕНЧМАРКІНГ В АРХІВНІЙ СФЕРІ: АНАЛІЗ БРИТАНСЬКОГО ДОСВІДУ

Анотація. У роботі розглянуто досвід використання бенчмаркінгу як інструменту для порівняння архівних установ з метою виявлення шляхів для поліпшення ефективності роботи. Метою дослідження є обґрунтування доцільності впровадження бенчмаркінгу в архівну справу України на основі досвіду Великої Британії.

Ключові слова: бенчмаркінг, архів, архівна справа, цифровізація, управління.